

Uria krijgt van David de brief voor Joab

94

ca. 1632/33

Doek, 150,5 x 218 cm

Gemäldegalerie Alte Meister, Dresden, Galerienr. 1602

Œuvrecat. A15

Met het doel de van hem zwangere Bathseba tot zijn vrouw te maken, besluit David haar echtgenoot Uria uit de weg te ruimen. Met dit oogmerk overhandigt hij hem een aan zijn legeraanvoerder Joab gerichte brief met het bevel Uria in de loop van de volgende veldslag in de voorste gevechtlijn op te stellen, dan ervoor te zorgen dat diens kameraden zich plotseling terugtrekken om Uria zo aan zijn lot over te laten. Uria sneuvelt inderdaad op het slagveld en na de voorgeschreven rouwperiode trouwt David diens weduwe Bathseba (2 Samuel 11:14-17). Als straf voor deze verwerpelijke daad zond God Nathan naar David, om hem de dood van zijn eerstgeboren kind te profeteren (zie cat. 4).

Het schilderij, dat zich sinds het midden van de achttiende eeuw in de Dresdense schilderijenverzameling bevindt, werd lang aan verschillende leerlingen van Rembrandt toegeschreven, onder wie Ferdinand Bol, Salomon Koninck en Gerbrand van den Eeckhout. Vanaf het midden van de negentiende eeuw gold het algemeen als een werk van Govert Flinck. Pas in 1997 herkende Peter van den Brink het als een vroeg werk van Jacob Backer.¹

Compositioneel en stilistisch hangt het schilderij nauw samen met de 1633 gedateerde *Johannes de Doper beschuldigt Herodes en Herodias* in Leeuwarden (cat. 6) en de ongeveer gelijktijdig ontstane *David wordt door Nathan berispt* (cat. 4). Ook in deze werken ageren de als driekwart- of halffiguren weergegeven protagonisten tegen eenvoudige achtergronden die alleen door draperieën of een schaarse vegetatie gedefinieerd worden. Karakteristiek voor het vroege werk van Backer is bovendien dat het vaak om dialoogscènes gaat waarin de ene figuur zich verwijtend tot een ander wendt en men confronterend tegenover elkaar staat (of zit). Dit heeft tot gevolg dat de meeste koppen in profiel zijn weergegeven, zoals Koning David en de rechts zittende klerk in het Dresdense schilderij. Deze beide figurentypen zijn bekend uit andere vroege composities van Backer. Zo vertoont David, met zijn donkere haar, de volle baard en zijn starre blik uit fonkelende ogen, overeen-

Fig. 1 Hans Holbein de Jonge, *Uria krijgt van David de brief voor Joab*, 1538, houtsnede

komsten met de Herodes in het werk te Leeuwarden (cat. 6). Het profiel van de klerk – ofschoon hier met langere baard en haardracht – komt overeen met een kopstudie op blauw papier die zich voorheen in de verzameling Gruner te München bevond (zie p. 75 afb. 87). Ook voor *Hippocrates bezoekt Democritus in Abdera* in de verzameling Bader te Milwaukee (zie p. 17 afb. 2),² eveneens een werk uit de vroege jaren 1630, en voor twee tronies, te Dresden (zie p. 33, afb. 8) en Sint-Petersburg (cat. 2), grijpt hij op dit model terug.³ Wat de compositie en de ruimvallende, brede plooi van de gewaden betreft, oriënteerde Backer zich op Lambert Jacobsz., ook al zal het schilderij met grote waarschijnlijkheid pas in 1633 of kort daarna in Amsterdam zijn ontstaan. Hiervoor spreken ook de afmetingen van dit ambitieuze historiestuk, waarvan de opdrachtgever toch eerder in Amsterdam dan in Leeuwarden te verwachten zou zijn. Misschien is aan de manier waarop Davids mantelzoom en juwelen zijn weergegeven, door middel van over en naast elkaar gezette, kleine penseelstreken en -punten in heldere kleuren, die het materiaal een glinsterend karakter verlenen, Backers kennis van Rembrandts werk af te lezen. Vergelijkbare passages zijn zowel in diens 1633 gedateerde *Bellona* in New York als in de eveneens in 1633 ontstane *Tronie van een Oosterling* te München te vinden.⁴ Opmerkelijk is dat Rembrandt pas rond 1634/35 historiestukken van vergelijkbare afmetingen en met levensgrote figuren begon te schilderen, zoals we die van Backer reeds ten minste vanaf 1632/33 kennen.

Twee details van Backers *Uria* zijn iconografisch interessant. In de eerste plaats is dat de opvallende vorm van de helm, die bovendien met een buitensporig grote vederbos versierd is. Deze vertoont een sterke overeenkomst met de helm die Uria draagt in de houtsnede met hetzelfde onderwerp uit de serie illustraties van het Oude Testament (*Icones*) van Hans Holbein de Jonge (fig. 1).⁵ Gezien de zeldzaamheid van het onderwerp is het waarschijnlijk dat Backer deze serie kende, te meer daar Karel van Mander deze in zijn *Schilder-Boeck* in het leven van Holbein uitdrukkelijk looft en ook talrijke andere Nederlandse schilders zich door de houtsneden lieten inspireren.⁶ De brief die Uria van David krijgt, draagt aan de achterzijde een zegel. Mogelijk verwijst Backer hiermee slechts naar de toenmalige gewoonte om de inhoud van brieven door een lakzegel tegen nieuwsgierige blikken te beschermen. Frappant is hierbij evenwel dat, anders dan de Bijbel, Flavius Josephus in zijn *Antiquitates Judaicae* (Boek 7, cap. 7,1) het verzegelen van de brief door David uitdrukkelijk noemt. Backer was, zoals veel andere zeventiende-eeuwse historieschilders, hoogstwaarschijnlijk vertrouwd met deze tekst. & VM

1 Van den Brink 1997, pp. 177-186, afb. 1.

2 Eerst herkend door Van den Brink (1997, p. 182). Voor de tekening, zie Sumowski *Drawings* 1, nr. 2, met afb.

3 Œuvrecat. A8.

4 Reeds in Bauch 1926, pp. 21 en 109, 279. Voor de samenhang tussen Backers tekening en het schilderij uit de verzameling Bader, zie ook Manuth in Braunschweig 1993, p. 158 met afb., alsmede Van den Brink 1997.

5 CRP II, A70 en A73.

6 *Historiarum veteris instrumenti icones ad vivum expressae*, Lyon (Trechsel) 1538.

7 Voor de verbreiding van Holbeins houtsneden van het Oude Testament (*Icones*), zie Van der Coelen 1998, pp. 92-93, noot 104 en Manuth 1999, pp. 329-331 met afb. 6 en 7.

